

2025, 12(1): 56-79

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2025.1.56-79>

Makaleler (Tema)

ANTROPOSEN'DE SÖZSÜZ İLETİŞİM: KAYIP ANLAMLAR VE YOK OLMAYA YÜZ TUTMUŞ SEMBOLLER

Bilal Kır¹, Ayça Yılmaz²

Öz

Antroposen olarak adlandırılan insan-merkezli jeolojik çağ, çevresel sistemleri etkilediği kadar iletişim ve tasarım pratiklerini de derinden dönüştürmektedir. Bu dönemde görsel iletişim, özellikle sözsüz iletişim biçimleri aracılığıyla insan-doğa ilişkisini yeniden düşünmeye imkân sağlayan eleştirel bir alan haline gelmektedir. Doğa temelli semboller artık yalnızca estetik temsil unsurları değil, aynı zamanda ekolojik krizlerin, iklim değişikliğinin ve çevresel yıkımın güçlü göstergeleri olarak işlev görmektedir. Bu çalışma, Antroposen Çağı'nda sözsüz iletişimin geçirdiği dönüşümü görsel semboller bağlamında ele alarak, insan-doğa ilişkisinin kültürel, ekolojik ve ideolojik katmanlarda nasıl yeniden şekillendiğini incelemektedir. Amaçlı örneklem tekniğiyle seçilen semboller, göstergebilimsel analiz yöntemiyle anlam katmanları ve bağlamsal dönüşümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Antroposen'de görsel

¹ Bilal Kır, Araş. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-9778-1453, bilal.kir@omu.edu.tr

² Ayça Yılmaz, Dr., Araştırmacı, ORCID ID: 0000-0002-9350-4675, aycayilmazakademik@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 28 Mart 2025 | Makale Kabul Tarihi: 8 Mayıs 2025

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2025. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

sembollerin yalnızca anlam kaybına uğramadığını, aynı zamanda yeni söylemsel bağlamlarda yeniden işlevlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Tasarım, Görsel İletişim, Sözsüz İletişim, Antroposen

NONVERBAL COMMUNICATION IN THE ANTHROPOCENE: THE DISAPPEARANCE OF MEANINGS AND SYMBOLS

Abstract

The epoch referred to as the Anthropocene, marked by intensified human impact on the planet, has profoundly transformed not only ecological systems but also practices of communication and design. In this context, visual communication -particularly nonverbal forms- has emerged as a critical space for rethinking the human-nature relationship. Nature-based symbols have ceased to function solely as aesthetic representations; they now serve as powerful indicators of ecological crises, climate change, and environmental degradation. This study examines the transformation of nonverbal communication in the Anthropocene through the lens of visual symbols, exploring how the human-nature relationship is reshaped across cultural, ecological, and ideological dimensions. Purposefully selected symbols were analyzed using a semiotic methodology to uncover their layered meanings and contextual shifts. The findings reveal that visual symbols in the Anthropocene do not merely experience a loss of meaning, but are also recontextualized and repurposed within new discursive frameworks.

Keywords: Communication, Design, Visual Communication, Nonverbal Communication, Anthropocene

Giriş: Antroposen Çağı'nda Görsel Dilin Dönüşümü

İnsanlık tarihi boyunca görsel dil, toplulukların kendilerini ifade etme biçimlerinden biri olmuş ve kültürel kimliklerin, inançların ve doğa ile kurulan bağın bir yansıması olarak varlık göstermiştir. Mağara resimlerinden dini ikonografiye, mitolojik simgelerden modern grafik tasarım diline kadar uzanan bu süreçte semboller yalnızca bir iletişim aracı olmaktan öte, insanın dünyayı anlamlandırma biçiminin temel

unsurlarından biri haline gelmiştir. Görsel semboller, bireyler ve toplumlar arasında kolektif bir hafıza oluşturmuş, nesiller boyunca aktarılan bilgi ve değerlerin taşıyıcısı olmuştur. Ancak zaman içerisinde bu sembollerin bağlamları değişmiş, insanın doğa ile kurduğu ilişki ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda yeniden şekillenmiştir (Bilginer Erdoğan, 2021, s. 110; Yasdıman Aktaşlıoğlu, 2022).

Günümüzde bu dönüşüm Antroposen olarak adlandırılan yeni jeolojik çağın etkileriyle daha belirgin hale gelmektedir (Çakıroğlu, 2022, s. 24). İnsan etkinliklerinin gezegen üzerindeki ekolojik ve atmosferik sistemleri geri dönülmez biçimde değiştirdiği bu çağda, doğa ve insan arasındaki sınırlar yeniden tanımlanmakta, bu da görsel dilin ve sembollerin anlam dünyasında önemli değişimlere yol açmaktadır (Gecikmez, 2023, s. 253). Geleneksel olarak doğayla özdeşleşen birçok sembol, iklim krizi, biyolojik çeşitliliğin azalması ve çevresel yıkımların etkisiyle ya işlevsiz hale gelmekte ya da yeni anlamlar kazanarak farklı bağlamlarda yeniden yorumlanmaktadır.

Antroposen'in belirleyici özelliklerinden biri, insan faaliyetlerinin sadece doğal yaşamı değil, kültürel ve görsel iletişim pratiklerini de dönüştürmesidir. Endüstriyel gelişim ve kentleşme süreçleriyle birlikte doğal sembollerin toplumsal algıdaki yeri giderek zayıflamakta, ekolojik sembollerin büyük bir kısmı ise yeni anlatılar içinde farklı işlevler üstlenmektedir (Kaypak, 2017, s. 60-61; Altıntaş, 2020, s. 4519). Örneğin geçmişte doğurganlığı ve yaşam döngüsünü temsil eden ağaç sembolü, bugün çoğu zaman ormansızlaşma ve ekolojik tahribatın bir göstergesi olarak okunmaktadır. Benzer şekilde su damlası veya kutup ayısı gibi simgeler, eski anlamlarını kaybederek çevresel krizlerin birer sembolü haline gelmiştir.

Bu değişim ekolojik krizlerin sadece doğal ekosistemleri değil, insanlığın semboller aracılığıyla kurduğu anlam dünyasını da nasıl etkilediğini gözler önüne sermektedir. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve ekolojik dengedeki bozulmalar, görsel dildeki simgelerin kaybolmasına ya da dönüşmesine neden olmakta, bazı semboller artık iletişimde bir karşılık bulamaz hale gelmektedir (Özkan Koç, 2022). Bu bağlamda Antroposen çağında görsel sembollerin nasıl dönüştüğünü anlamak yalnızca görsel iletişim alanı için değil, insanın doğayla olan ilişkisini yeniden ele almak açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Antroposen Çağı insan faaliyetlerinin çevresel etkilerini ele alan disiplinler arası çalışmalara giderek daha fazla konu olsa da bu dönemde görsel sembollerin dönüşümü üzerine yapılan akademik araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışma Antroposen'de görsel dilin nasıl değiştiğini, sembollerin yok oluş veya dönüşüm süreçlerini göstergebilimsel bir yaklaşımla ele alarak görsel iletişimin geleceğine dair yeni perspektifler sunmayı ve literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Sembolizmin kültürel ve ekolojik bağlamdaki değişimini irdelemenin hem görsel iletişim alanında hem de ekolojik farkındalığı artıran sanat pratiklerinde yeni tartışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Görsel Dilin Evrimi ve Sembolizm

Görsel iletişim, insanlık tarihinin en eski anlatım biçimlerinden biri olarak simgeler, işaretler ve imgeler aracılığıyla anlam yaratma sürecini kapsar. İlkel toplulukların mağara resimlerinden başlayarak, dini ikonografiye, heraldik sembollere (arma simgeleri, soyluluk sembolleri, hanedanlık armaları vb.) ve modern grafik tasarıma kadar uzanan geniş bir yelpazede, görsel iletişim bireyler ve toplumlar arasında ortak bir anlam dünyası oluşturmuştur (Ayaydın, 2012, s. 258-259). Özellikle semboller tarihsel süreçte yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kolektif hafızanın taşıyıcısı olarak işlev görmüş, kültürel kimliklerin ve inanç sistemlerinin temsili haline gelmiştir (Göçer, 2022, s. 21).

Sembollerin tarihsel kullanımı, medeniyetlerin dünya ile kurduğu ilişkilerin bir yansımasıdır. Antik Mısır hiyeroglifleri, Mezopotamya çivi yazısı ve Ortaçağ Avrupa'sındaki armalar, bir yandan belirli toplulukların kimliklerini ve inanç sistemlerini yansıtırken; diğer yandan o dönemlerin toplumsal, politik ve ekolojik dinamiklerine de işaret etmektedir (Bilginer Erdoğan, 2021, s. 112). Bu bağlamda Antik Yunan'daki ideal form arayışıyla şekillenen simgesel anlatılar ya da Roma İmparatorluğu'nda hukuki ve askeri otoriteyi temsil eden amblemler de görsel dilin hem estetik hem de işlevsel boyutlarını geliştirmiştir (Brennan, 2023; Billing, 2013). Böylece semboller yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel temsillerin taşıyıcısı olarak tarihsel süreklilik kazanmıştır.

Mitolojide sıkça karşılaşılan doğa temelli semboller, insanın çevresiyle kurduğu ilişkiyi anlamlandırmak için geliştirdiği kültürel kodlardır. Ağaç, hayatın sürekliliğini ve bilgeliği simgelerken, su yaşamın kaynağı ve arınma pratiği olarak kavramsallaştırılmıştır. Benzer şekilde güneş ışık ve bilgelik anlamı taşırken, ay doğurganlık ve döngüsellüğün sembolü olmuştur (Chatrudi ve Jalali, 2012, s. 75; Sparano ve Strizzolo, 2024). Bu semboller farklı coğrafyalarda ve kültürlerde değişen anlamlar kazansa da doğa ile özdeşleşmiş olmaları onların temel anlatılarında bir süreklilik oluşturmuştur.

Ancak günümüz dünyasında insanın doğa ile ilişkisi geri dönüşü olmayan bir biçimde değişmiş ve bu değişim görsel semboller üzerinde de derin etkiler bırakmıştır (Demos, 2017, s. 10-11). Antroposen olarak adlandırılan çağ, insan faaliyetlerinin gezegen üzerindeki ekolojik sistemleri dönüştürdüğü yeni bir jeolojik dönem olarak tanımlanmaktadır (Crutzen, 2006, s. 13). Küresel ısınma, biyoçeşitliliğin azalması, ormansızlaşma ve sanayileşmenin yarattığı ekolojik tahribat, doğa temelli sembollerin işlevlerinde ve algılanış biçimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Örneğin geleneksel olarak doğurganlık ve yaşamın sürekliliğini temsil eden ağaç sembolü, günümüzde daha çok ormansızlaşma ve ekolojik krizlerin bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (Tidball, 2014, s. 5-7). Aynı şekilde geleneksel olarak tarımsal üretkenliği

ve mevsimsel döngüleri simgeleyen yağmur bulutu figürü, günümüzde daha çok iklim düzensizlikleri, sel felaketleri ve çevresel dengesizliklerin metaforu olarak kullanılmaktadır.

Antroposen yalnızca çevresel değil, aynı zamanda kültürel ve iletişimsel bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Geleneksel anlam dünyasının yerini, doğanın tahribatına dair kaygılar içeren yeni görsel anlatılar almıştır. Kutup ayıları, eriyen buzulların sembolü haline gelmiş; gaz maskesi, zehirli hava ve kirlilikle ilişkilendirilerek ekolojik krizlerin ikonik göstergelerinden biri olmuştur (Haraway, 2016, s. 547). Böylece doğaya dair semboller artık onun varlığını kutsayan bir anlatıdan çok, onun yok oluşuna dair birer uyarı niteliğine bürünmüştür. Bu bağlamda görsel iletişimin evrimi, yalnızca teknik ve estetik değişimlerle değil, aynı zamanda insanın çevresine ve kültürel hafızasına olan yaklaşımındaki dönüşümle de şekillenmektedir.

Antroposen’de görsel dilin bu dönüşümü, yalnızca sembollerin anlamlarının değişmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda yeni görsel anlatım biçimlerinin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Dijital medya, artırılmış gerçeklik ve çevresel aktivizmin yükselişi, geleneksel sembollerin ötesinde, doğrudan çevresel meseleleri hedefleyen yeni ikonografik sistemlerin gelişmesine olanak tanımaktadır (Carruth ve Marzec, 2014, s. 207-210). Bu durum görsel iletişim alanında çalışan akademisyenler, sanatçılar ve tasarımcılar için Antroposen Çağı’nda anlam yaratma süreçlerini yeniden düşünmeyi gerektiren bir zorluk ve aynı zamanda bir fırsat sunmaktadır.

Antroposen: İklim Krizi ve Ekolojik Değişimlerin Görsel İletişime Etkisi

Antroposen kavramı insanın doğa üzerindeki etkisinin yalnızca ekolojik değil, aynı zamanda jeolojik ölçekte belirleyici hale geldiği yeni bir çağın adı olarak ilk kez Paul J. Crutzen ve Eugene Stoermer tarafından 2000 yılında önerilmiş ve insan etkisinin jeolojik katmanlarda iz bıraktığı yeni bir dönem olarak tanımlanmıştır (Crutzen ve Stoermer, 2000). Crutzen’a (2006, s.13) göre özellikle 18. yüzyılda buhar makinesinin icadıyla birlikte hız kazanan endüstriyel faaliyetler, insanı doğayı dönüştüren başat bir jeolojik güç haline getirmiştir. Bu dönüşüm, Holosen’den farklı olarak insan etkisinin kayaçlar, buzullar, deniz seviyesi, atmosfer bileşimi ve biyosfer gibi gezegensel sistemlerde kalıcı izler bıraktığı yeni bir dönemi ifade etmektedir. Bu bağlamda Antroposen, doğa ve kültür arasındaki sınırların giderek silindiği, insan-merkezli dünya görüşünün krizle sonuçlandığı bir çağ olarak değerlendirilir (Bonneuil ve Fresco, 2016).

Antroposen yalnızca bir jeolojik kategori olmanın ötesinde, disiplinler arası bir kavramsal çerçeve olarak düşünülmektedir. Tarihçi Dipesh Chakrabarty (2009), bu dönemin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda tarihsel, siyasal ve ontolojik bir kırılma anlamına geldiğini belirtmiştir. Ona göre insan artık yalnızca tarihin öznesi değil, aynı zamanda jeolojik bir faildir. Bu görüş insanın geçmişteki politik eylemlerinden ziyade,

bugün ve gelecekte gezegenin kaderini belirleme kapasitesi üzerinden tanımlanmasını ön plana çıkarır. Bruno Latour (2017) ise Antroposen'i "modernlik sonrası yeni bir düşünce rejimi" olarak ele almış, doğanın artık özerk ve dışsal bir alan olmaktan çıkıp insanın parçası haline geldiğini vurgulamıştır. Bu düşünce çizgisi, Antroposen'i yalnızca çevresel krizlerin ifadesi değil, aynı zamanda insan-merkezli epistemolojilerin sorgulandığı bir paradigma değişimi olarak konumlandırır.

Bir diğer önemli kuramsal çerçeve ise Jason W. Moore tarafından geliştirilen ve "Antroposen" kavramı yerine "Kapitalosen" (Capitalocene) teriminin önerildiği yaklaşımdır. Moore (2016), ekolojik krizin sorumluluğunu tüm insanlığa atfetmek yerine, bu krizin kökeninde kapitalist üretim tarzının yattığını savunur. Bu perspektif, Antroposen kavramının genelleyici doğasına eleştirel bir yaklaşım getirerek iklim krizinin sınıfsal, sömürgecilik temelli ve toplumsal cinsiyetle ilişkili yönlerine dikkat çeker. Böylece Antroposen, yalnızca çevresel dönüşümleri tanımlayan bir kavram olmaktan çıkıp, aynı zamanda yeni etik, politik ve temsile ilişkin sorun alanlarını da gündeme taşır. Bu bağlamda görsel sembollerin anlam dünyasında yaşanan dönüşüm yalnızca estetik düzeyde kalmamakta; aynı zamanda ideolojik ve kültürel boyutları da içermektedir.

Bu çok katmanlı kuramsal arka plan Antroposen'in yalnızca doğa üzerindeki etkileriyle değil, aynı zamanda kültürel temsiller ve sanatsal anlatılar üzerindeki dönüştürücü etkisiyle de ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Görsel sembollerin bu çağda geçirdiği dönüşüm, yalnızca estetik bir tercihten ibaret olmayıp; aynı zamanda çevresel krizlerin ideolojik ve politik bağlamlarda yeniden yorumlanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Doğaya ait temsiller, giderek artan biçimde ekolojik felaketlerin sembolik araçlarına dönüşmekte; sanatsal anlatılar ise doğanın yüceltilmesinden çok, onun yok oluşuna dair eleştirel bir bakış sunan yapılar haline gelmektedir. Bu durum Antroposen'in görsel iletişimde yalnızca bir tematik içerik değil, aynı zamanda yeni yorumlama biçimlerini ve sembolik stratejileri zorunlu kılan bir paradigma değişimi olarak kavranmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu çağ, insanın doğa ile olan ilişkisini estetik, ideolojik ve etik düzeylerde yeniden tanımlayan sanatsal üretim biçimlerini hem teşvik etmekte hem de zorunlu kılmaktadır (Piégay, 2020, s. 157).

Sanat, tarih boyunca insan-doğa ilişkisini yansıtmış ve bu ilişkiyi sorgulamıştır. Antroposen Çağı'nda, sanatçılar doğanın tahribatını ve insanın bu tahribattaki rolünü eserlerine yansıtarak toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadırlar (Nurmis, 2016, s. 501). Örneğin güncel sanat eserlerinde hayvan figürleri ve insan figürleri birlikte kullanılarak, doğanın tahribatı görsel olarak analiz edilmektedir. Görsel antropoloji, fotoğraf gibi görsel araçları kullanarak insan ve doğa arasındaki ilişkiyi belgelemekte ve analiz etmektedir. Bu yöntem, kültürel ve fiziksel antropoloji çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır (Luvaas, 2022, s. 3). Sanat ve görsel antropolojinin sunduğu bu temsiller, zamanla çevresel meselelerin iletişimde daha geniş bir görsel dilin oluşmasına katkı sağlamıştır. İklim değişikliği ve ekolojik krizler, yeni semboller ve göstergeler aracılığıyla görsel anlatılara entegre edilmiştir.

İklim değişikliğinin görsel dile etkisi yalnızca sembollerin dönüşümüyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda tamamen yeni görsel göstergelerin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Örneğin karbon ayak izi simgesi, endüstriyel süreçlerin çevresel maliyetlerini vurgulayan küresel bir işaret haline gelirken, plastik atıkların deniz yaşamına zarar verdiğini gösteren imgeler, çağdaş çevresel aktivizmin en güçlü görsel anlatılarından biri olmuştur. Bu dönüşüm görsel dilin yalnızca doğayı betimleme biçimini değil, aynı zamanda çevresel krizlerin kamusal söylemde nasıl şekillendiğini de belirlemektedir (Akdağ ve Özdemir, 2020, s. 3516-3517).

Ancak Antroposen'in en çarpıcı yönlerinden biri, yalnızca yeni sembollerin ortaya çıkışı değil, aynı zamanda belirli sembollerin sessizleşmesi ve kaybolmasıdır. İnsan ile doğa arasındaki ilişkiyi aktaran geleneksel imgeler, bu bağlamda ya anlamlarını yitirmekte ya da toplumsal bellekten silinmektedir. Örneğin eski medeniyetlerin ritüellerinde önemli bir yer tutan totemler ve doğayla bütünleşik anlamlar taşıyan mitolojik figürler, modernleşme ve kentleşme ile gündelik görsel dilin dışına itilmiştir (Haraway, 2016). Doğa ile özdeşleşen hayvan figürleri, özellikle kentleşmenin etkisiyle kültürel hafızadaki yerini kaybetmekte, nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türler ise görsel temsiliyetten giderek silinmektedir. Günümüzde doğanın yok oluşuna dair imgeler güçlü bir anlatı oluştururken, doğanın kendiliğinden var olduğu ve insan müdahalesi olmaksızın işleyen bir sistem olduğu fikri giderek daha az görsel temsile konu olmaktadır. Doğanın kendine yeterli bir bütünlük olarak algılanmasına dair imgeler yerini, insan etkisi altındaki bozulmuş ve zarar görmüş ekosistemlerin imgelerine bırakmaktadır (Aladağ ve Gültekin, 2024, s. 6).

Sessizlik, görsel dilde yalnızca kaybolma anlamına gelmemekte, aynı zamanda belirli imgelerin anlam değiştirerek dönüşmesini de ifade etmektedir (Page, 2020, s. 2). Örneğin orman yangınları tarih boyunca mitolojik anlatılarda bir yenilenme ve yeniden doğuş metaforu olarak kullanılırken, günümüzde küresel iklim değişikliğinin en yıkıcı sonuçlarından biri olarak tasvir edilmektedir (Dabanlı, 2021). Aynı şekilde gaz maskesi ve solunum cihazı imgeleri, artık savaş ve kimyasal saldırılar yerine hava kirliliği ve çevresel krizlerin sembolleri olarak kullanılmaktadır (Dunaway, 2008, s. 74). Bu dönüşüm yalnızca bireysel algı düzeyinde değil, aynı zamanda politik ve ideolojik bağlamlarda da etkili olmakta, ekolojik krizler etrafında şekillenen görsel anlatılar yeni toplumsal hafıza biçimlerini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Antroposen Çağı'nda görsel iletişim, insanın doğayla olan ilişkisini yalnızca tasvir eden bir araç olmaktan çıkıp, bu ilişkinin dönüşümünü yansıtan dinamik bir alan haline gelmiştir. Doğa ile özdeşleşen sembollerin anlam kaymaları, hem ekolojik tahribatın görsel dile etkisini hem de kültürel hafızanın zaman içindeki değişimini göstermektedir. Yeni sembollerin yükselişi ve geleneksel göstergelerin sessizleşmesi yalnızca bir estetik mesele değil, aynı zamanda çevresel farkındalığın ve insan-doğa ilişkisine dair eleştirel yaklaşımların bir yansımasıdır. Bu nedenle görsel iletişim ve ekoloji arasındaki bağları anlamak yalnızca sanatçılar ve tasarımcılar için değil, aynı zamanda toplumun doğayla kurduğu ilişkiyi yeniden düşünmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Görsel Dilin Kültürel Bağlamda Anlam Kazanması ve Sessizleşme Süreci

Görsel dilin kültürel bağlamda anlam kazanması yalnızca bir sembolün neyi temsil ettiğine değil, aynı zamanda hangi toplumsal yapılar, inanç sistemleri ve gündelik pratikler aracılığıyla anlamlandırıldığına da bağlıdır. Semboller bu yönüyle yalnızca göstergeler değil; geçmişle şimdi arasında kurulan bağların, kolektif hafızanın ve kültürel sürekliliğin taşıyıcılarıdır. Antroposen öncesi dönemlerde, doğayla kurulan ilişki ritüeller, mitolojik anlatılar ve yerel bilgi sistemleri aracılığıyla şekillenmiş; ağaç, su, güneş ya da ay gibi semboller bu ilişkiyi simgesel düzlemde pekiştirmiştir. Bu semboller, estetik ve işlevsel anlamları bir arada barındırmakta hem kutsal hem de gündelik bağlamlarda anlam üretmektedir. (Erdoğan, 2024; Yakar Tapu, 2024, s. 64).

Ancak Antroposen Çağı'nda bu görsel anlatılar yalnızca dönüşmemiş, bazı durumlarda anlamlarını tümüyle yitirerek sessizleşmiştir. Bu sessizlik sembollerin görsel hafızadan silinmesiyle değil, artık çağrışım yaratmamasıyla ilgilidir. Yani sembol hâlâ görünürdür, ancak bir zamanlar taşıdığı kültürel bağlam çözüldüğü için işlevsizleşmiştir. Örneğin güneşin gün doğumundaki evrensel diriliş çağrışımı, artık yalnızca takvim uygulamalarındaki bir simgeye indirgenmiştir. Ayın evreleri ise ritüel yaşamı yönlendiren döngüler olmaktan çıkarak, çoğu birey için romantik bir imge ya da takı motifi düzeyine çekilmiştir (Batur, 2024; Da Silva, 2020).

Bu süreç görsel dilin yalnızca içeriğinde değil, algılanma biçimlerinde de dönüşüm yaşadığını göstermektedir. Semboller kendi bağlamlarından koparıldıklarında yalnızca estetik birer yüzeye indirgenirler (Olick, 2014). Böylece anlam üretme kapasiteleri sınırlanır; bir başka deyişle kültürel belleğin görsel kanalları tıkanır. Antroposen'deki bu tıkanma sembollerin taşıdığı çevresel duyarlılığın da yavaş yavaş silinmesine neden olmaktadır. Mitolojik veya kolektif anlamlarla örülü figürlerin yerini, kriz çağının ani ve uyarıcı imgeleri almış; sürekliliğe değil, ani farkındalıklara dayanan bir görsel dil öne çıkmıştır.

Bu çerçevede sembollerin zamanla sessizleşmesi yalnızca bir kayıp değil, aynı zamanda sembolik gücün dönüşümüdür. Bugün sessizleşmiş bir sembol, gelecekte yeniden anlamlandırılabilir; ancak bu, onun kültürel bağlamının yeniden inşasına bağlıdır. Dolayısıyla görsel iletişim alanında yapılan her müdahale estetik bir tercih olmanın ötesinde, aynı zamanda kültürel bir onarıma da işaret eder. Antroposen'de bu onarım kaybolan sembolleri yeniden hatırlama ve yeniden işlevlendirme çabasında gizlidir.

Yöntem

Bu çalışmada Antroposen Çağı'nda sembollerin dönüşümünü analiz edebilmek için en uygun yaklaşım olarak göstergebilimsel analiz yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem, görsel göstergelerin birer "metin" olarak okunabileceği fikrine dayanmakta; yalnızca yüzeysel temsillerine değil, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve ekolojik bağlamlardaki yeniden üretim süreçlerine odaklanarak, özellikle ekolojik ve kültürel dönüşümlerin görsel temsiller üzerindeki etkisini açıklamaktadır (Dwyer vd., 2012'den aktaran Toker, 2022, s. Ö338). Antroposen Çağı'nda doğaya dair sembollerin değişimi, insan-merkezci bakış açısının görsel anlatılara nasıl yansıdığını ve bu sembollerin nasıl yeni anlamlar kazandığını anlamak için göstergebilimsel analiz güçlü bir yöntem sunmaktadır.

Çalışmada göstergebilimsel analiz çerçevesinde Roland Barthes'ın mit çözümlemeye dayalı göstergebilimsel yaklaşımı ile Charles Sanders Peirce'in üçlü gösterge modeli (gösteren-gösterilen-sembol) birlikte kuramsal dayanak olarak benimsenmiştir. Barthes'ın "mitolojiler" kavramı, doğaya atfedilen sembollerin zamanla nasıl ideolojik ve politik anlamlar kazandığını çözümlemek için teorik bir zemin sağlarken; Peirce'in ayrımı ise, Antroposen bağlamında çevresel göstergelerin toplumsal bellek içerisinde nasıl yeniden yapılandığını anlamak açısından güçlü bir kavramsal araç sunmaktadır (Ünal, 2016)

Bu doğrultuda göstergebilimsel analiz yalnızca sembollerin yüzeysel anlamlarını değil, aynı zamanda onların ekolojik krizler, kentleşme ve çevresel bellek bağlamında nasıl değiştiğini inceleyerek, görsel iletişimdeki dönüşümleri anlamlandırmaya katkı sağlamaktadır.

Çalışmada Antroposen bağlamında incelenen görseller, amaçlı örneklem tekniği ile seçilmiştir. Amaçlı örneklem, belirli bir araştırma problemi doğrultusunda en uygun veri setinin seçilmesini sağlayarak, incelemeye alınan göstergelerin araştırma amacına doğrudan hizmet etmesini sağlamaktadır (Baki ve Gökçek, 2012, s. 5). Çalışma kapsamında incelenen 11 görsel, doğa ile bağlantılı semboller, kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller ve sessizleşen/kaybolan semboller olmak üzere üç ana tema altında sınıflandırılmıştır. Bu görsellerin seçim süreci, iletişim ve tasarım alanında uzman iki araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Seçim sırasında sembollerin Antroposen bağlamında anlam kaybı veya dönüşüm geçirmiş olması, çevresel krizler, ekolojik tahribat ve insan-doğa ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olması ve kültürel hafızada değişime uğramış ya da toplumsal söylemde yeniden kodlanmış olmaları gibi temel ölçütler dikkate alınmıştır.

Seçilen görseller, belirlenen üç tematik başlık altında göstergebilimsel analiz yöntemine uygun şekilde yapılandırılmıştır. Her bir görsel, gösteren, gösterilen ve sembolik anlam düzeylerinde ele alınarak; tarihsel

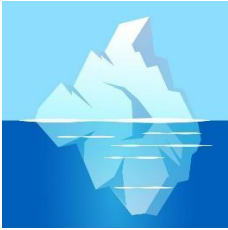
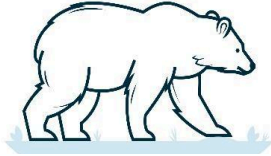
ve kültürel bağlamda nasıl konumlandığı ve Antroposen bağlamında nasıl bir dönüşüm geçirdiği sistematik biçimde ortaya konmuştur.

Bulgular

Bu bölümde Antroposen Çağı'nda görsel sembollerin geçirdiği dönüşüm üç tematik başlık altında ele alınmaktadır. İlk olarak, doğa ile özdeşleşmiş sembollerin anlam kaybı ve yeni bağlamlarda yeniden yorumlanması incelenmiştir. Ardından, kültürel ve toplumsal karşılıkları değişen sembollerin, güncel çevresel ve politik söylemlerle nasıl yeniden kodlandığı tartışılmıştır. Son olarak ise, bazı sembollerin sessizleşerek iletişim alanından silinmesi ya da işlevsizleşmesi, kaybolan anlamlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Doğa ile Bağlantılı Semboller ve Anlam Kaybı Teması

Doğa ile bağlantılı semboller ve anlam kaybı temasında bu temayı en iyi temsil ettiği düşünülen buzdağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası sembolleri incelenmiştir. Her bir sembol, yalnızca göstergibilimsel bir çerçevede değil, aynı zamanda Antroposen bağlamında uğradığı kültürel ve ekolojik dönüşüm açısından da değerlendirilmiştir.

 a) Buz Dağı (Freepik a, t.y.)	 b) Ağaç (Freepik b, t.y.)	 c) Kutup Ayısı (Freepik c, t.y.)	 d) Su Damlası (Freepik d, t.y.)
--	--	--	--

Görsel 1: Doğa ile bağlantılı semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Bu bölümde doğanın temel unsurlarını simgeleyen görsellerin zamanla anlam kaybına uğrayarak nasıl farklı bir bağlama evrildiği incelenmektedir. Buz dağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası gibi imgeler, yalnızca doğanın kendisini temsil etmekle kalmayıp, ekolojik krizlerin ve kaybolan doğal dengelerin göstergeleri haline gelmiştir.

Tablo1: Buz Dağı Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde büyük bir buzdağı betimlenmiştir. Su üzerinde yüzen bir kütle olarak tasvir edilen buzdağı, mavinin tonlarıyla donuk ve soğuk bir atmosfer yaratmaktadır.
Gösterilen	Buzdağı doğanın sert koşullarını, kutup ekosistemini ve bilinmeyen simgeleyen bir unsurdur. Aynı zamanda yüzeyde görünen kısmı ile suyun altında saklı kalan büyük kütle arasındaki metaforik anlamıyla bilgi, bilinçaltı ve keşfedilmemiş alanlarla ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Buzdağı günümüzde küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin en önemli göstergelerinden biri olarak işlev görmektedir. Eriyen buzullar, yükselen deniz seviyeleri ve kutup bölgelerindeki dönüşüm, bu simgenin ekolojik bir alarm niteliği taşımasını sağlamaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda buzdağı, küresel ısınmanın sembolik bir yansıması haline gelmiştir. Tarih boyunca bilinmezliğin ve doğanın gücünün bir göstergesi olan bu figür, günümüzde felaketin ve dönüşümün kaçınılmazlığını temsil etmektedir. İklim değişikliğinin somut etkilerinden biri olan buzulların erimesi, ekosistemler ve kıyı kentleri için büyük bir tehdit oluşturmakta ve bu durum, buzdağı imgesinin çevresel yıkım bağlamında yeniden anlamlandırılmasına yol açmaktadır. Artık buzdağı doğanın bir parçası olmaktan çok, insan faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik bozulmanın bir kanıtı olarak görülmektedir. Medya ve çevre aktivistleri tarafından sıklıkla kullanılan bu imge, kriz çağının bir simgesi haline gelmiştir.

Tablo 2: Ağaç Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde stilize edilmiş bir ağaç figürü bulunmaktadır. Yeşil yapraklar ve koyu gövde ile betimlenen bu ağaç sade bir tasarıma sahiptir.
Gösterilen	Ağaç doğanın devamlılığını, yaşam döngüsünü ve ekolojik dengeyi simgeleyen evrensel bir semboldür. Mitolojik ve kültürel bağlamlarda bilgelik, güç ve bereket ile ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Bu görsel doğanın temel bir unsuru olarak algılanmakta, ekolojik bilinç ve çevresel sürdürülebilirlik söylemleriyle doğrudan bağlantılı hale gelmektedir. Yeşil renk çevreci hareketler tarafından sıklıkla kullanılan bir kodlama yöntemi olup, doğa dostu yaklaşımları çağrıştırmaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda ağaç sembolü iki yönlü bir değişime uğramaktadır. Bir yandan yeşil aklama (Green-Washing) stratejileri ile büyük şirketler ve politik figürler tarafından doğayla ilgili sahte bir çevreci söylemin aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin büyük endüstriyel kuruluşlar, doğa tahribatına rağmen pazarlama stratejilerinde yeşil renk ve ağaç sembollerini kullanarak çevreci bir imaj yaratmaya çalışmaktadırlar. Öte yandan ormansızlaşma ve iklim değişikliğinin etkisiyle ağaçlar, yalnızca yaşamı temsil eden semboller olmaktan çıkıp, yok oluşun ve ekolojik krizlerin göstergeleri haline gelmiştir. Yanmış ormanlar, kesilmiş ağaç gövdeleri ve kuraklık ile ilişkilendirilen ağaç imgesi, insan müdahalesinin doğa üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sermektedir.

Tablo 3: Kutup Ayısı Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde basitleştirilmiş çizgisel bir stil ile betimlenen bir kutup ayısı yer almaktadır. Beyaz ve açık mavi tonlarıyla vurgulanan bu figür, doğal yaşam alanı ile ilişkilendirilmiştir.
Gösterilen	Kutup ayısı, yaban hayatı ve kutup ekosistemlerinin önemli bir simgesi olarak bilinmektedir. Tarihsel olarak bu hayvan, dayanıklılığı, avcılığı ve kutup bölgelerindeki yaşamın sert koşullarını temsil eden bir figür olmuştur.
Gösterge	Bu gösterge günümüzde çevresel bilinç ve ekolojik kriz söylemleriyle güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Kutup ayısı, küresel ısınmanın etkileri nedeniyle yaşam alanları daralan ve nesli tehlike altına giren bir tür olarak, çevre aktivizminin en önemli sembollerinden biri haline gelmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda kutup ayısının sembolizmi köklü bir değişime uğramıştır. Geleneksel olarak doğanın güçlü bir temsilcisi olan bu hayvan, günümüzde iklim değişikliğinin trajik bir kurbanı olarak yeniden kodlanmıştır. Küresel ısınmanın etkileriyle eriyen buzullar, kutup ayılarının hayatta kalmasını tehdit etmekte ve bu canlılar, çevresel felaketlerin en çarpıcı göstergelerinden biri olarak resmedilmektedir. Özellikle medya ve aktivist hareketler, kutup ayısını modern ekolojik kaygıların duygusal ve görsel bir ifadesi olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda kutup ayısı yalnızca bir hayvan olmaktan çıkıp, insanın doğa üzerindeki etkisini gözler önüne seren bir göstergeler sistemine dönüşmüştür.

Tablo 4: Su Damlası Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Minimalist bir biçimde betimlenmiş, mavi renkte bir su damlası figürü bulunmaktadır. Parlak ve temiz bir su görünümü yaratılmıştır.
-----------------	---

Gösterilen Su damlası yaşamın kaynağını, arınmayı ve doğanın sürdürülebilirliğini simgeleyen güçlü bir göstergedir. Su, tarih boyunca bereket, saflık ve yeniden doğuşla ilişkilendirilmiştir.

Gösterge Bu görsel suyun hayati önemini ve çevresel faktörler açısından kritik rolünü vurgulamaktadır. Aynı zamanda su kıtlığına dair küresel farkındalığın artmasıyla birlikte, sürdürülebilir su yönetimi ve çevresel duyarlılık ile ilişkilendirilmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda su damlası sembolü, ekolojik krizlerin en önemli göstergelerinden biri haline gelmiştir. Geleneksel olarak saflık ve bereket ile özdeşleşen bu sembol, artık su kıtlığı, kirlilik ve iklim değişikliğinin dramatik sonuçlarıyla ilişkilendirilmektedir. Kuruyan göller, plastik atıklarla dolu nehirler ve kirlenmiş su kaynakları, suyun sadece bir yaşam kaynağı değil, aynı zamanda küresel bir kriz alanı olduğunu göstermektedir. Su damlası sembolü artık yalnızca temizliği ve arınmayı değil, aynı zamanda suyun azalmakta olduğunu ve bu konuda acil önlemler alınması gerektiğini hatırlatan bir uyarı niteliğinde işlev görmektedir.

Kültürel ve Toplumsal Anlamı Dönüşen Semboller Teması

Kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller temasında, dünya, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi semboller aracılığıyla toplumsal söylemlerde ve politik temsillerde yaşanan anlam kaymaları ele alınmıştır. Bu semboller Antroposen Çağı'nda yeniden kodlanan çevresel temsiller olarak hem göstergebilimsel hem de bağlamsal dönüşümleriyle birlikte analiz edilmiştir.

 e) Dünya (Freepik e, t.y.)	 f) Gaz Maskesi (Freepik f, t.y.)	 g) Filiz (Freepik g, t.y.)	 h) Plastik Atık (Freepik h, t.y.)
---	---	--	--

Görsel 2: Kültürel ve toplumsal anlamı dönüşen semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Toplumsal ve kültürel bağlam içinde varlığını sürdüren semboller, zamanla değişen algılar ve küresel meseleler doğrultusunda farklı anlamlar kazanmıştır. Bu bölümde dünya, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi imgelerin, geçmişten günümüze nasıl dönüşüme uğradığı ve yeni anlamlar kazandığı ele alınmaktadır.

Tablo 5: Dünya Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde yeşil ve mavi renklerden oluşan bir dünya küresi bulunmaktadır. Yüzeyinde kıtalar belirgin şekilde gösterilmiş, gezegenin küresel bütünlüğü vurgulanmıştır.
Gösterilen	Dünya, insanlığın ortak yaşam alanını, gezegenin ekolojik sistemini ve küresel birlik fikrini simgeleyen en temel sembollerden biridir. Aynı zamanda çevresel farkındalık ve gezegenin korunması fikriyle doğrudan bağlantılıdır.
Gösterge	Bu sembol küresel ısınma, sürdürülebilirlik ve çevresel politikalar gibi alanlarda sıkça kullanılmaktadır. Aynı zamanda ekolojik hareketlerin ve küresel çevre kampanyalarının bir temsil aracı olarak işlev görmektedir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda dünya küresi sembolü, insanın gezegen üzerindeki kontrolünü ve tahribatını temsil eden çelişkili bir imge haline gelmiştir. Geleneksel olarak bütünlüğü ve dayanıklılığı simgeleyen dünya, artık kırılgan ve tehdit altında bir varlık olarak kodlanmaktadır. Özellikle çevre aktivistleri, küresel iklim krizine dikkat çekmek için dünyanın parçalanmış, yanmış veya sular altında kalmış versiyonlarını içeren imgeler üretmektedir. Aynı zamanda dünya sembolü büyük şirketler tarafından çevreci imaj yaratma aracı olarak da kullanılmakta, ancak bu durum çoğu zaman ekolojik sorumluluğu üstlenmek yerine imaj yönetimiyle sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla, dünya küresi sembolü hem bir uyarı hem de bir propaganda aracı olarak ikili bir işlev kazanmıştır.

Tablo 6: Gaz Maskesi Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde mavi ve sarı renklerden oluşan bir gaz maskesi yer almaktadır. Endüstriyel bir tasarıma sahip olan maske, modern teknolojik üretimi yansıtan bir biçimde betimlenmiştir.
Gösterilen	Gaz maskesi, tehlikeli gazlar, zehirli ortamlar ve insan sağlığını tehdit eden unsurlar karşısında koruyucu bir ekipman olarak bilinmektedir. Genellikle askeri kullanım, kimyasal saldırılar veya sanayi kirliliği ile ilişkilendirilmiştir.

Gösterge Bu sembol savaş ve kimyasal felaketler gibi tehditlerin görselleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Ancak günümüzde özellikle hava kirliliği ve ekolojik krizlerle ilgili söylemlerde giderek daha sık kullanılmaktadır.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda gaz maskesi, yalnızca savaş veya kimyasal saldırılarla değil, doğrudan çevresel krizlerle ilişkilendirilen bir simge haline gelmiştir. Hava kirliliğinin artması, sanayi bölgelerindeki toksik gaz salınımı ve orman yangınlarının yaygınlaşması gibi olaylar, gaz maskesini bir hayatta kalma aracı olarak konumlandırmıştır. Özellikle büyük şehirlerde hava kirliliği nedeniyle günlük kullanımda maskelerin zorunluluk haline gelmesi, gaz maskesinin çevresel krizlerin bir sembolü olarak yeniden anlamlandırılmasına neden olmuştur. Bu sembol artık yalnızca insan eliyle yaratılan felaketleri değil, insanın doğayla ilişkisinin nasıl zehirli hale geldiğini de temsil etmektedir.

Tablo 7: Filiz Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde minimalist bir tasarımla oluşturulmuş iki yapraklı bir filiz bulunmaktadır. Yeşil renk, doğa ve çevresel sürdürülebilirlik çağrışımı yapmaktadır.
Gösterilen	Filiz, doğanın yeniden canlanmasını, büyümeyi ve umudu simgelemektedir. Aynı zamanda ekolojik denge, sürdürülebilir tarım ve doğayla uyumlu yaşam felsefelerini temsil eden bir sembol olarak görülmektedir.
Gösterge	Bu sembol özellikle çevre dostu ürünlerin ve sürdürülebilir yaşam biçimlerinin pazarlanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Organik ürünler, vegan hareketi ve çevreci politikalar bu tür semboller aracılığıyla kendilerini ifade etmektedir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda filiz sembolü, ekolojik farkındalık bağlamında daha da popülerleşmiş ancak aynı zamanda ticarileşmiştir. Birçok büyük şirket, çevreci görünmek adına Green-Washing stratejileri çerçevesinde bu sembolü kullanarak doğaya zarar veren üretim süreçlerini gizlemeye çalışmaktadır. Örneğin büyük petrol şirketleri, sürdürülebilir enerjiye yatırım yaptıkları imajını yaratmak için reklamlarında bu tür semboller kullanmaktadır. Bu nedenle doğa ile özdeşleştirilen bu sembol, kimi zaman samimi bir çevre bilincini yansıtırken, kimi zaman da tüketiciyi manipüle eden bir göstergeye dönüşmektedir.

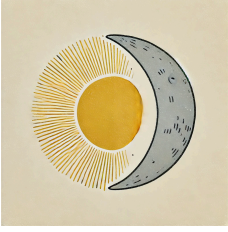
Tablo 8: Plastik Atık Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde kırmızı zemin üzerine beyaz çizgilerle tasarlanmış plastik şişe ve deterjan kapları bulunmaktadır. Şişelerden biri kırılmış, diğerleri ise farklı türde plastik ambalajları temsil etmektedir.
Gösterilen	Plastik atık, modern tüketim alışkanlıklarının ve sanayileşmenin bir sonucudur. Günlük hayatta yaygın olarak kullanılan plastikler, dayanıklılığı ve düşük maliyeti nedeniyle hızla çoğalmış ancak aynı zamanda küresel çevre krizinin en büyük unsurlarından biri haline gelmiştir.
Gösterge	Plastik atıklar, doğanın kirlenmesi ve ekolojik dengenin bozulmasıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Modern medya ve aktivist kampanyalar, özellikle okyanuslara karışan plastiklerin deniz yaşamına verdiği zararı vurgulayarak, bu sembolü çevresel farkındalığın güçlü bir göstergesi haline getirmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda plastik, insan faaliyetlerinin gezegen üzerindeki geri dönülemez etkisini simgeleyen en önemli sembollerden biri haline gelmiştir. Geçmişte yenilik, kolaylık ve hijyenle ilişkilendirilen plastik, günümüzde atık sorunu, doğa tahribatı ve ekosistemlerin çöküşüyle özdeşleştirilmiştir. Pasifik Okyanusu'nda devasa plastik atık yığınlarının oluşması, mikro-plastiklerin insan ve hayvan bedenine girmesi gibi olgular, plastiğin sadece atık bir malzeme olmadığını, aynı zamanda insan müdahalesinin doğayı nasıl şekillendirdiğinin bir kanıtı olduğunu göstermektedir. Bu görsel, plastik tüketiminin küresel çevre krizine etkisini vurgulayan güçlü bir eleştirel göstergedir.

Sessizleşen ve Kaybolan Semboller Teması

Sessizleşen ve kaybolan semboller temasında, rüzgâr ve hava, güneş ve ay ile totem figürler gibi sembollerin kültürel hafızadan silinme süreci irdelenmiştir. Antroposen'in etkisiyle bu sembollerin yalnızca sembolik anlamları değil, taşıdıkları tarihsel ve ontolojik bağlamlar da dönüşmüş; bu değişim hem göstergebilimsel hem de kültürel-ekolojik düzeyde ele alınmıştır.

 i) Rüzgar ve Hava (Freepik ı, t.y.)	 j) Güneş ve Ay (Freepik j, t.y.)	 k) Totem Semboller (Av Büyüsü) (Sciential, t.y.)
--	---	--

Görsel 3: Sessizleşen ve kaybolan semboller ve anlam kaybı ile ilgili görseller

Bazı semboller, insanlığın kolektif hafızasında önemli yer tutarken, zaman içinde etkisini yitirerek unutulmaya yüz tutmuştur. Bu bölümde rüzgâr ve hava, güneş ve ay ile totem sembollerin geçmişte sahip oldukları anlamların, modernleşme sürecinde nasıl silikleştiği ve göz ardı edildiği değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Rüzgâr ve Hava Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Mavi zemin üzerinde kıvrımlı beyaz çizgilerle betimlenen, hareketli bir rüzgâr formu yer almaktadır. Dönel uçları ve dalgalı formu, esintiyi temsil edecek şekilde stilize edilmiştir.
Gösterilen	Rüzgâr, doğanın görünmez ama hissedilen güçlerinden biridir. Tarih boyunca ruh, özgürlük, değişim ve ilahi nefes gibi soyut kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda yön, hareket ve haber taşıyıcılığı gibi anlamlara da sahiptir.
Gösterge	Doğa temelli bu gösterge, klasik sanatlarda, halk anlatılarında ve şamanik sembolizmde sıklıkla kullanılmıştır. Rüzgâr, aynı zamanda tarım toplumları için meteorolojik bir belirleyici unsur olarak kabul edilmiştir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda rüzgâr sembolü, anlam dünyasındaki yerini büyük ölçüde yitirmiş; özellikle kentleşmiş toplumlarda görünmezliğinin ardına çekilmiştir. Modern insan için rüzgâr artık meteorolojik bir veri ya da enerji kaynağına indirgenmiştir. Özellikle yenilenebilir enerji bağlamında rüzgâr türbinleriyle temsil edilen bu unsur, sembolik niteliğini kaybederek teknik bir veriye dönüşmüştür. Daha da önemlisi, hava kalitesinin bozulması, zehirli gazlar ve partikül madde oranlarının artmasıyla birlikte rüzgâr artık saflığın değil, kirliliğin taşıyıcısı olarak algılanmaktadır. Bu dönüşüm, sembolün yalnızca sessizleşmesini değil, anlamının olumsuzlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Böylece rüzgârın şiirselliği ve mitolojik potansiyeli, endüstriyel çağın filtresinde silinmektedir.

Tablo 10: Güneş ve Ay Sembolünün Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde iç içe geçmiş bir şekilde stilize edilmiş sarı güneş ve gri ay sembolleri yer almaktadır. Ay hilal şeklindedir, güneş ise çizgisel ışınlarla çevrelenmiştir.
Gösterilen	Güneş ve ay, tarih boyunca kozmik düzenin, yaşam döngüsünün ve zamansal ritimlerin simgeleri olmuştur. Güneş genellikle yaşam, aydınlanma, enerji ve erk ile ilişkilendirilirken; ay doğurganlık, döngüsellik, dişil enerji ve değişimle özdeşleştirilmiştir.
Gösterge	Bu semboller dini ritüellerden mitolojik anlatılara, sanat eserlerinden ulusal bayraklara kadar geniş bir kültürel yelpazede yer almış; doğa ile insan arasında sembolik bir köprü işlevi görmüştür. Aynı zamanda gece-gündüz karşıtlığının simgesel temsili olarak evrensel bir kodlamaya sahiptir.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda güneş ve ay sembolleri, teknolojik ve kentleşmiş toplum yapısı içinde anlamını büyük ölçüde yitirmeye başlamıştır. Modern yaşamın yapay ışıklarla donatılmış çevresi, doğal döngülerle olan bağı koparmış; güneşin doğuşu ya da ayın evreleri artık gündelik yaşantıyı yönlendiren temel referanslar olmaktan çıkmıştır. Bu bağlamda güneş ve ay sembolleri, sadece birer nostaljik motif ya da süsleme unsuru olarak kalmakta, doğaya dair derin anlam katmanlarını kaybetmektedir. Bu sessizleşme, insanın doğayla kurduğu zamansal ve ritüel ilişkilerin de zayıfladığını göstermektedir. Söz konusu semboller, artık mitolojik bir evrenin kalıntısı gibi işlev görmekte; ekolojik kriz çağında doğanın ritimlerinin değil, teknolojik zamanın belirleyiciliği altında biçimlenmektedir.

Tablo 11: Totem Sembollerin (Av Büyüsü) Göstergebilimsel Analizi

Gösteren	Görselde mağara duvarına çizilmiş olduğu varsayılan bir grup hayvan figürü yer almaktadır. Çizgisel ve sembolik bir biçimde betimlenen bu figürler; atlar, bir boğa ve bazı geometrik şekillerden oluşmaktadır.
Gösterilen	Bu tür mağara resimleri, ilkel insan topluluklarının doğa ile kurduğu kutsal bağın, avcılık ritüellerinin ve kolektif belleğin birer yansımasıdır. Hayvanlar güç, besin ve yaşamla doğrudan ilişkilendirilmiştir.
Gösterge	Mağara resimleri sözsüz iletişimin en erken örneklerinden biridir. Aynı zamanda insanın doğayla bütünleşik yaşam biçiminin, sembolik düşünceyle dışavurumunu temsil eder. Bu figürler kutsal, sezgisel ve işlevsel anlamlarla yüklüdür.

Antroposen Bağlamında Dönüşüm: Antroposen Çağı'nda bu semboller, yalnızca arkeolojik bir veri ya da estetik bir geçmişe ait hatıra olarak değerlendirilmektedir. Modern kültürel hafıza bu figürlerin taşıdığı doğa-insan bütünlüğünü unutmuş, semboller ise müze vitrinlerine sıkışmış sessiz tanıklara dönüşmüştür. Bu kayıp yalnızca imgelerin değil, aynı zamanda doğa ile kurulan ontolojik ilişkinin de kaybını simgelemektedir. Toplamların doğayla kurduğu simgesel ve kutsal bağları temsil eden hayvan figürleri artık yok olma tehdidi altındaki türler olarak ekolojik raporlarda yer almakta; bir zamanlar ritüel gücü olan bu figürler, günümüzde bilimsel sınıflandırmalarla tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu semboller Antroposen'de yalnızca sessizleşmekle kalmamış, aynı zamanda kültürel bağlamlarından kopartılarak anlamsal bir soyutlanmaya maruz kalmıştır. Bu, sözsüz iletişimin en eski katmanlarının unutulmaya yüz tuttuğunu gösteren çarpıcı bir göstergedir.

Sonuç

Antroposen Çağı'nda sözsüz iletişim, yalnızca görsel sembollerin estetik boyutlarıyla değil, aynı zamanda bu sembollerin taşıdığı kültürel, çevresel ve ideolojik anlam katmanlarıyla birlikte ele alınması gereken çok katmanlı bir olguya dönüşmüştür. Bu çalışma insanın doğa ile kurduğu ilişkinin dönüşümünü görsel semboller üzerinden irdeleyerek, Antroposen'in görsel iletişimde yarattığı kırılmayı ortaya koymuştur. Göstergebilimsel analiz yöntemiyle ele alınan semboller, geleneksel bağamlarından koparak ya sessizleşmiş ya da ekolojik kriz söylemlerinin taşıyıcısı olan yeni anlamlarla yeniden kodlanmıştır.

Buzdağı, ağaç, kutup ayısı ve su damlası gibi doğa temelli göstergeler, artık doğurganlık, yaşam ve arınma gibi pozitif imgelerin ötesinde, insan müdahalesinin yol açtığı çevresel yıkımın sembollerine dönüşmüştür. Dünya küresi, gaz maskesi, filiz ve plastik atık gibi kültürel semboller, Antroposen bağlamında ideolojik mücadelelerin görsel araçları haline gelmiş; bazı durumlarda toplumsal farkındalık yaratma işlevi görürken, bazı durumlarda yeşil aklama gibi manipülatif stratejilerin bir parçasına indirgenmiştir. Benzer biçimde rüzgâr ve hava gibi doğaya özgü soyut semboller, yalnızca meteorolojik veriler ya da enerji kaynağı olarak yeniden tanımlanmakta; güneş ve ay ise teknolojik zamanın tahakkümü altında ritüel işlevini yitirerek yalnızca dekoratif öğelere indirgenmektedir. Totem figürler ise artık arkeolojik kalıntılar olarak değerlendirilmekte ve insanın doğayla olan kadim bağını temsil etmekten uzaklaştırılmaktadır.

Bu bağlamda görsel dilin Antroposen'deki dönüşümü yalnızca estetik bir değişim değil; aynı zamanda kültürel bellek, ideoloji, ekolojik bilinç ve sembolik temsil düzeylerinde yaşanan çok boyutlu bir kırılmadır. Görsel sembollerin anlam kaybı yalnızca çevresel krizlerin bir sonucu değil, aynı zamanda bu krizlerin toplumsal algılama biçimlerinde nasıl kodlandığını gösteren güçlü bir göstergedir. Bu

nedenle görsel iletişimin sadece tasarımın ya da sanatın bir alanı olarak değil, aynı zamanda insan-doğa ilişkisini yeniden düşünmeye olanak sağlayan eleştirel bir araç olarak konumlandırılması gerekmektedir.

Gelecek çalışmalarda görsel sembollerin dijital kültürde nasıl yeniden üretildiği, özellikle çevre temelli sanat pratikleri ve medya anlatıları aracılığıyla toplumsal belleğe nasıl dahil edildiği üzerine yapılacak olan içerik analizleri, kullanıcı deneyimlerine odaklanan anket ve derinlemesine görüşmeler bu dönüşümün daha geniş bir çerçevede anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Antroposen'in karmaşık görsel dili yalnızca kaybolan anlamları değil, aynı zamanda yeniden inşa edilebilecek bir çevresel duyarlılığı da içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda kültürel hafızadan silinmekte olan sembollerin sanatsal ifade biçimleriyle görünür kılınması ve yeni anlatılar içinde işlevsel hale gelmesi hem estetik hem de etik bir sorumluluk olarak değerlendirilebilir. Görsel iletişim bu sorumluluğu üstlenerek, doğayla kurulan ilişkiyi yeniden düşünmenin yollarını aralayabilir.

Kaynakça

- Akdağ, M. ve Özdemir, M. (2020). Çevreye duyarlılık ve sorumluluk bağlamında yeşil halkla ilişkiler ve antroposen kavramı: billboardlar üzerinden bir göstergebilimsel analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (29 Ekim Özel Sayısı), 3505-3532.
<https://doi.org/10.26466/opus.791359>
- Aladağ, E. ve Gültekin, T. (2024). Sanatçı anlatımında iklim değişikliğine yönelik tutumuna ilişkin disiplinlerarası sanat eserlerinin ekolojik açıdan çözümlenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 10 (2), 1-12. <https://doi.org/10.22252/ijca.1473601>
- Altıntaş, N. (2020). Kentleşme ve ekonomik büyümenin çevresel bozulmaya etkisi: Türkiye örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15 (26), 4517-4539.
<https://doi.org/10.26466/opus.725429>
- Ayaydın, A. (2012). Evrensel dil ve semboller dünyası: görsel sanatlar. *Fine Arts*, 7 (3), 258-268. <https://doi.org/10.12739/10.12739>
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Batur, M. (2024). Ekolojik sanat kapsamında geri dönüşüm malzemelerle üretilen ileri dönüşüm sanatı. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 10 (2), 183-198.
<https://doi.org/10.22252/ijca.1588580>
- Billing, J. (2013). The military standards of the Roman Legions: Symbolic objects of ideology, veneration and belief. *Ancient Warfare*, 7 (1), 41-45.

- Bilginer Erdoğan, Ş. (2021). Görsel kültürün küresel kültüre dönüşmesinde kitle iletişim araçlarının rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (3), 989-1006.
- Bonneuil, C., ve Fressoz, J. B. (2016). The shock of the Anthropocene: The Earth, history and us (D. Fernbach, Trans.). Verso Books.
- Brennan, T. C. (2023). The Fasces: A History of Ancient Rome's Most Dangerous Political Symbol. Oxford University Press.
- Carruth, A. ve Marzec, R. P. (2014). Environmental visualization in the Anthropocene: Technologies, aesthetics, ethics. Public Culture, 26 (2), 205-211. <https://doi.org/10.1215/08992363-2392030>
- Chakrabarty, D. (2009). The climate of history: Four theses. Critical inquiry, 35(2), 197-222. <https://doi.org/10.1086/596640>
- Chatrudi, M. P. ve Jalali, M. (2012). Trees: Symbols of unification, love, and peace among civilizations. Theology Today, 69 (1), 73-84.
- Crutzen, P. J. ve Stoermer, E. F. (2000). The "Anthropocene." Global Change Newsletter 41, 17-18. International Geosphere-Biosphere Programme (IGBP), (41), 17-18.
- Crutzen, P.J. (2006). The "Anthropocene". E. Ehlers, T. Krafft, (Ed.), içinde, Earth system science in the anthropocene. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/3-540-26590-2_3
- Çakıroğlu, E. (2022). Antroposen çağında ekolojik sanat: David Buckland, Terike Haapoja ve Mel Chin'in ekolojik sanat projeleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23 (1), 24-39. <https://doi.org/10.17494/oqusbd.985661>
- Da Silva, M. (2020). Making sense of visual pollution: The "Clean City" law in São Paulo, Brazil. T. Davies ve A. Mah (Ed.), içinde, Toxic truths: environmental justice and citizen science in a Post-Truth Age (s. 158-176). Manchester: Manchester University Press.
- Dabanlı, İ. (2021). İklim değişikliği ve artan orman yangınları ilişkisi. T. Kavzoğlu (Ed.), içinde, Orman yangınları sebepleri, etkileri, izlenmesi, alınması gereken önlemler ve rehabilitasyon faaliyetleri (s. 25-42). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Dergisi. DOI: 10.53478/TUBA.2021.038
- Demos, T.J. (2017). Against the anthropocene: visual culture and environment today. New York: Sternberg Press.
- Doğan, B. (2022). *Görsel çözümlemeler: Antroposen çağında doğa insan ilişkisi*. (Yayın No. 709633) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dunaway, F. (2008). Gas masks, pogo, and the ecological Indian: earth day and the visual politics of American environmentalism. American Quarterly, 60 (1), 67-99.

Erdoğan, D. (2024). İletişim ve kültürün dijital dönüşümü: pratikler ve süreçler. Yeni Medya Dergisi, (16), 434-440.

Freepik a. (t.y.). *Iceberg symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=ice+berg+symbol&query=ice+berg+symbol

Freepik. b (t.y.). *Tree symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=tree+symbol&query=tree+symbol

Freepik. c (t.y.). *Polar bear symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=polar+bear+symbol&query=polar+bear+symbol

Freepik. d (t.y.). *Drop symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 08.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=drop+symbol&query=drop+symbol

Freepik. e (t.y.). *Earth symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 06.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=earth+symbol&query=earth+symbol

Freepik. f (t.y.). *Gas mask symbol* (Vektör görseller). Freepik. Erişim: 05.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=gas+mask+symbol&query=gas+mask+symbol

Freepik. g (t.y.). *Green leaf symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 06.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=green+leaf+symbol&query=green+leaf+symbol

Freepik. h (t.y.). *Plastic waste symbol* [Vektör görseller]. Erişim: 04.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=plastic+waste+symbol&query=plastic+waste+symbol

Freepik. ı (t.y.). *Wind symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 07.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=wind+symbol&query=wind+symbol

Freepik. j (t.y.). *Sun and moon symbol* [Vektör görseller]. Freepik. Erişim: 05.02.2025, https://www.freepik.com/search?format=search&last_filter=query&last_value=sun+and+moon+symbol&query=sun+and+moon+symbol

Gecikmez, E. (2023). İklim krizi çağında güncel sanat eğilimleri. Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi, 8 (15), 248-262. <https://doi.org/10.55004/tykhe.1343532>

- Göçer, F. (2022). Kültürün iletişimsel arketipleri olarak mitler ve sembollerin toplumsal büyüğü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 21-31.
<https://doi.org/10.46442/intjcss.1024083>
- Haraway, D. (2016). *Staying with the trouble: making kin in the chthulucene*. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Kaypak, Ş. (2019). Çevrenin dili ve kent ekolojisine yansıması. *Journal of Academic Value Studies (Javstudies)*, 3 (14), 60-71.
- Latour, B. (2017). *Facing Gaia: Eight lectures on the new climatic regime*. John Wiley & Sons.
- Luvaas, B. (2022). "Photography". F. Stein (Ed.), içinde, Facsimile of the first edition in the cambridge encyclopedia of anthropology (s. 1-17.) <http://doi.org/10.29164/22photography>
- Moore, J. W. (2016). *Anthropocene or Capitalocene? Nature, history, and the crisis of capitalism*. PM Press.
- Nurmis, J. (2016). Visual climate change art 2005–2015: discourse and practice. Wiley
Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 7 (4), 501-516. <https://doi.org/10.1002/wcc.400>
- Olick, J. K. (2014). Kolektif bellek: iki farklı kültür. *Moment Dergi*, 1 (2), 175-211.
<https://doi.org/10.17572/moment.398569>
- Özkan Koç, E. (2022). Sanatçı Elmas Deniz'in eserlerinde ekolojik yansımalar. *Zamanın izleri iklim değişikliği* (s. 109-131). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Page, J. (2020). Planetary art beyond the human: Rethinking agency in the Anthropocene. *The Anthropocene Review*, 7 (3), 273-294. <https://doi.org/10.1177/2053019620916498>
- Piégay, H., Arnaud, F., Belletti, B., Bertrand, M., Bizzi, S., Carbonneau, P., ... ve Slater, L. (2020). Remotely sensed rivers in the Anthropocene: State of the art and prospects. *Earth Surface Processes and Landforms*, 45 (1), 157-188. <https://doi.org/10.1002/esp.4787>
- Sciential. (t.y.). *Primitive inventions: Symbolic meanings of early objects*. Erişim: 02.02.2025,
<http://www.sciential.ru/inventions/primitive/07.html>
- Sparano, E. ve Strizzolo, N. (2024). Imaginary and symbolic forms of water between spirit and culture. *Academicus International Scientific Journal*, 15 (30), 39-52.
- Tidball, K. G. (2014). Seeing the forest for the trees: hybridity and social-ecological symbols, rituals and resilience in postdisaster contexts. *Ecology and Society*, 19 (4): 25.
<http://dx.doi.org/10.5751/ES-06903-190425>
- Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 51 (1), Ö319-Ö345. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1112493>

Ünal, M. F. (2016). Göstergebilimin serüveni. *Mütefekkir Dergisi*, 3 (6), 379-398.

<https://doi.org/10.30523/mutefekkir.284572>

Yakar Tapu, G. (2024). Ticari tabelaların yasal standardizasyonuna ilişkin görüşler: Konya Alaaddin Caddesi örneği. *Konya Sanat*, (7), 62-81. <https://doi.org/10.51118/konsan.2024.43>

Yasdıman Aktaşlıoğlu, Ş. (2022). *Göbeklitepe'den bugüne resim ve sembollerin gelişimi, dini ve toplumsal etkileri* (Yayın No. 771916) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yavuz, O. (2013). *Görsel Antropoloji'de bir araştırma yöntemi olarak fotoğrafın kullanımı* (Yayın No. 332552) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.